

Леся Алексієвець, Наталія Чорна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НАПРИКІНЦІ 80-Х РР. ХХ СТ. – 2010 Р. В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ

У статті проаналізовано історіографічний доробок українських вчених з титань тенези українсько-польських відносин упродовж кінця 80-х рр. ХХ ст. – 2010 р., визначено їх досягнення у висвітленні досліджуваної проблеми.

Ключові слова: українсько-польські відносини, стратегічне партнерство, інтеграція, історіографія, кінець 80-х рр. ХХ ст.

Період кінця 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст., позначений кардинальними змінами європейської політичної географії, спричиненими розпадом соціалістичного табору, ліквідацією Радянського Союзу та виникненням низки незалежних держав, ознаменував початок нового етапу у відносинах України та Польщі. Надійний фундамент для взаємин двох держав заклали тривале спільне історичне минуле, географічна близькість, культурна спорідненість, а також початок паралельного, майже одночасного переходу до розбудови демократичного суспільства та ринкової економіки. Взаємна зацікавленість у поглибленні двостороннього співробітництва та спільне бачення свого європейського майбутнього вже на середину 90-х р. ХХ ст. спричинили до трансформації відносин України та Польщі у стратегічні.

Визначаючи місце українсько-польського тандему у європейській геополітиці, колишній міністр економіки Республіки Польща (РП) Л. Бальцерович зазначав: “Незалежна Україна і незалежна Польща – основоположні елементи нової ситуації в Європі” [1, с. 10]. Наповнення українсько-польських відносин новим реальним змістом визначило появу необхідності їх глибокого наукового осмислення та обґрунтування.

Як об’єкт дослідження українсько-польські відносини займають чільне місце в українській історіографії. Наявність значної кількості доступного документального матеріалу та статистичної інформації дозволяє дослідникам і науковцям здійснювати поглиблене вивчення взаємин двох держав. Упродовж більше, ніж двох десятиліть незалежного державотворення в Україні створено значну кількість наукових праць, у яких українсько-польські відносини перебувають у полі дослідницького пошуку та зазнають чи то безпосереднього, чи то опосередкованого контекстного висвітлення. Разом з тим, з огляду на незначну віддаленість у часі та “незрілість тематики”, низка аспектів сучасних українсько-польських стосунків залишаються недослідженими або вивченими поверхово, а всебічне узагальнююче дослідження, попри наявні запити, вітчизняним фахівцям не вдалося створити і досі.

За мету цієї публікації поставлено здійснення комплексного аналізу праць українських науковців, присвячених українсько-польським стосункам кінця 80-х рр. ХХ ст. – 2010 р. та визначення на основі цього реального стану дослідження проблеми в українській історіографії.

Нагромаджений масив публікацій з обраної проблеми умовно можна поділити на дві групи. До першої з них віднесено праці загального характеру, у яких українсько-польські взаємини висвітлюються як складова частина міжнародних відносин, національної, регіональної чи світової історії. Другу групу праць складають спеціальні дослідження, у яких стосунки України та Польщі виступають безпосереднім предметом наукового пізнання.

Серед праць, у яких розглядаються проблеми зовнішньої політики України, варто відзначити колективну монографію вітчизняних дослідників “Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку” [2]. У ній на високому науковому рівні проаналізовано основні напрямки міжнародної діяльності України в останнє десятиліття ХХ ст. та визначено імовірні перспективи її розвитку. У праці високо оцінено роль Центрально-Східної Європи (далі – ЦСЄ) у розбудові незалежної України та вказано, що упродовж 1997–1998 рр. одним із пріоритетних партнерів нашої держави була Польща.

Еволюцію зовнішньої політики України впродовж 1991–2006 рр. проаналізовано у статті С. Віднянського та А. Мартинова [3]. На основі вивчення комплексу документів та матеріалів дослідники з'ясували наявність багатьох гострих суперечностей у зовнішній політиці Української держави та довели її підпорядкованість трьом центрам геополітичної ваги – Росії, США та Євросоюзу, кожен з яких у різні періоди розбудови незалежної держави по чергово визначався офіційним Києвом як партер номер один. У публікації зазначається, що впродовж окресленого періоду зовнішня політика України позначалася відсутністю чіткої стратегії, непослідовною та ситуативною. Автори доводять, що відмова української влади від європейського вибору та зміщення пріоритетів на користь Росії, що однозначно почало спостерігатися наприкінці другої каденції президентства Л. Кучми, спричинили до різкого погіршення відносин України з впливовими державами Заходу, а також НАТО та ЄС. Як наслідок, стратегічне партнерство з Польщею також зазнало послаблення та було відсунуто офіційною Варшавою на задній план.

Активізація процесів європейської та євроатлантичної інтеграції, включення у них держав колишнього соціалістичного табору із регіону ЦСЄ та їх перші успіхи на шляху “повернення в Європу”, зумовили зростання зацікавленості українських істориків, політологів та економістів різними аспектами діяльності ЄС та НАТО, у тому числі їх взаєминами з Україною. З друку вийшла низка наукових розвідок, у яких ґрунтовно проаналізовано здобутки української влади у відносинах з ЄС та НАТО, вивчено наявні проблеми, визначено найближчі перспективи. З огляду на те, що офіційний Київ у реалізації європейського вибору значною мірою орієнтується на польський досвід інтеграції, а Польща, будучи зацікавленою у європейському майбутньому України, підтримує нашу державу на обраному шляху, в опублікованих працях знайшли висвітлення окремі аспекти українсько-польських стосунків. Серед них варто згадати монографії О. Горенка “Соціально-політичний вимір європейської інтеграції та Україна” [4], П. Демчука “Міжнародні відносини та проблеми євроатлантичної інтеграції” [5].

Серед робіт, автори яких у контексті аналізу діяльності України на міжнародній арені торкаються сучасних українсько-польських відносин, заслуговують на увагу монографії С. Андрущенко (Гринько) “Україна в сучасному геополітичному середовищі” [6], О. Івченка “Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан” [7], колективні праці за редакцією С. Віднянського “Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003)” [8], за редакцією Ф. Рудича “Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти” [9]. Чільне місце в дослідженні зовнішньої політики України у 1990–2000 рр. займає праця В. Литвина [10].

Окремі аспекти відносин двох держав знайшли відображення у монографії авторитетних львівських істориків Л. Зашкільняка та М. Крикуна “Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів” [11], яка є найґрунтовнішим описом історії Польської держави, виконаним українськими науковцями. В контексті історії ЦСЄ відносини України та Польщі аналізуються у праці В. Ярового “Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. ХХ століття” [12].

Про здобутки та помилки у відносинах України з країнами ЦСЄ упродовж 1989–2004 рр. йдеться у публікації О. Брусилівської [13]. Аналіз зовнішньої політики України дозволив автору охарактеризувати визначене п'ятнадцятиріччя як “час втрачених можливостей”. Пояснюючи свою думку, дослідниця апелює до досвіду країн з колишнього соціалістичного табору, які, послідовно здійснюючи зовнішню політику, зуміли до 2004 р. вступити до НАТО та ЄС. У той час, як у концепціях зовнішньої політики центрально-східноєвропейських держав місце України було детально прописано, зазначається у публікації, українська влада не змогла навіть визначитися із зовнішньополітичними пріоритетами.

Історична динаміка розвитку зв'язків України з Польщею в контексті розвитку Центральної Європи розглянута в публікації І. Мельникової, А. Мартинова [14]. У праці доведено, що контакти України з Польщею, а також іншими країнами регіону сприяють зміцненню її європейської ідентичності.

Перші спеціальні наукові публікації з проблеми українсько-польських взаємин почали з'являтися в Україні в середині 90-х рр. ХХ ст. Попри те, що Польща стала першою державою, яка офіційно визнала незалежність України та достатньо активно включилася у процес творення

договірної бази двосторонніх відносин, стосунки держав упродовж першої половини 90-х рр. ХХ ст. характеризувалися певною стагнацією, були непослідовними та значною мірою підпорядкованими впливу зовнішніх чинників. У статті В. Глібова та Д. Горуна, зокрема, зазначається, що і Україні, і Польщі доводилося рахуватися з російським впливом: Україні – з огляду на енергетичну залежність від Росії, Польщі – через необхідність узгодження проблеми розширення НАТО на Схід Європи [15, с. 16].

Подолання низки суперечностей, які ускладнювали українсько-польські відносини, дозволило двом державам у 1996 р. вийти на новий рівень взаємин. Із підписанням президентами Л. Кучмою та А. Квасневським спільної декларації, остаточного оформлення зазнала ідея стратегічного партнерства. Оцінюючи значення українсько-польського співробітництва, автори погоджуються, що без незалежної України не може існувати незалежна Польща, та доводять, що українсько-польські відносини спроможні стабілізувати ситуацію у регіоні ЦСЄ, зменшити можливості зовнішніх впливів та зміцнити позиції обох держав у Західній Європі [15, с. 21].

На особливу увагу заслуговують наукові публікації, присвячені безпосередньому розгляду сучасних українсько-польських стосунків. У частині з них відносини України та Польщі зазнали комплексного аналізу: політичні, економічні, соціальні, культурні аспекти вивчаються у взаємозв'язку та створюють таким чином цілісне уявлення про взаємини двох держав. Автори інших робіт брали до уваги лише один з аспектів міждержавної взаємодії та досліджували його дещо абстраговано від інших напрямів. Попри різний ступінь охоплення проблеми, спільним для українських дослідників та науковців є переконання у тому, що взаємини України та Польщі є важливою складовою зовнішньої політики двох країн, а також дієвим чинником посилення їх позицій у регіоні та подальшої інтеграції з НАТО та ЄС.

Еволюцію українсько-польських відносин упродовж 1991–1997 рр. простежено у публікації Д. Васильєва, Л. Чекаленко [16]. Як зазначають автори, з моменту встановлення дипломатичних відносин між Україною та Польщею, “обидві країни обрали шлях розбудови демократичних правових держав з метою повної інтеграції до європейських політичних та економічних структур” [16, с. 13].

Аналіз українсько-польських відносин упродовж 1989–2004 рр. здійснено у праці О. Знахоренко [17]. Автором доведено, що сучасні українсько-польські відносини формувалися під впливом загальних змін європейського геополітичного простору. У статті наведено авторську періодизацію відносин двох держав, а також визначено чинники, які обумовлювали їх інертність й непослідовність у першій половині 90-х рр. ХХ ст. та конструктивну активність з наступним виходом на рівень стратегічного партнерства у другій половині 90-х рр. ХХ ст. Погоджуючись із поширеною думкою, О. Знахоренко обґрунтовує виняткову роль президента РП А. Квасневського в активізації взаємин Польщі та України [17, с. 33].

І. Гуцуляк у своїй науковій розвідці [18] на належному науковому рівні визначає сутність стратегічного партнерства та доводить відповідність йому сучасних українсько-польських відносин. Автор переконаний: попри те, що мета стосунків України та Польщі досить влучно визначається як “Україна і Польща разом у Європі”, вона є доволі неоднозначною і навіть приховує у собі деякі загрози. До них, зокрема, належать як відсутність чітких зовнішньополітичних пріоритетів України та загострення історичних національних проблем, так і гіпотетична боротьба двох держав за регіональне лідерство. І хоча, як продовжує автор, такий сценарій трансформації стратегічного партнерства є малоімовірним, повністю виключати його не варто. Найкращим варіантом використання потенціалу двох держав було визначено “подвійне лідерство” [18, с. 40].

Безперечний інтерес для дослідження становить стаття Т. Герасимчук [19], у якій розглядаються основні аспекти стратегічного партнерства України та Польщі. Вивчаючи новітні взаємини двох держав, дослідниця визначає у них декілька етапів та стверджує, що у другій половині 90-х рр. ХХ ст. українсько-польська взаємодія стала важливим стабілізуючим чинником для Європи.

Глибокий аналіз проблеми формування та розвитку українсько-польських взаємин у 1991–2003 рр. здійснено у публікації С. Антонюка [20]. У роботі завдяки залученню документального матеріалу вивчено політичне, економічне та культурне співробітництво України та Польщі. Праця має дещо узагальнюючий характер, відносини між країнами розглядаються у контексті європейської та регіональної інтеграції. Оцінюючи сучасні українсько-польські взаємини, історик визначає їх, як стабільні та прогресивні [20, с. 7].

Окремі аспекти міжнародної діяльності України та українсько-польських відносин знайшли відображення у праці С. Пирожкова, О. Крамаревського [21]. Прослідкувавши непросту історію українсько-польських взаємин, дослідники проаналізували їх сучасний стан та здійснили спробу визначити найближчі перспективи їх розвитку.

Чільне місце у вивченні проблеми становлення та розвитку сучасних стосунків України й Польщі займають наукові публікації С. Стоєцького [22–24]. Аналізуючи у контексті геополітичних змін еволюцію відносин двох держав, їх актуальний стан, автор доводить виняткову активність Польщі щодо підтримки інтеграції України до НАТО і ЄС та визначає перспективи українсько-польського партнерства в об'єднаній Європі. Наскрізною ідеєю розвідок дослідника є європейський та євроатлантичний контекст українсько-польських відносин, їх підпорядкованість інтеграційним процесам.

Значна кількість публікацій, присвячених українсько-польським взаєминам сучасного періоду, належить В. Гевко [25–28]. У її статтях аналізується процес становлення та розвитку відносин України та Польщі, з'ясовуються їх основні закономірності, тенденції та механізми здійснення. Стосунки двох держав розглядаються у контексті зміни геополітичної ситуації в Європі, розширення на Схід кордонів НАТО і ЄС та вступу до них Польщі. Визначається місце українського чинника у здійсненні Польщею стратегії євроатлантичної та європейської інтеграції, а також роль Польщі у реалізації європейського вибору України.

Становлення і розвиток відносин України та Польщі упродовж 1991–2010 рр. розглянуто у статті В. Трофимовича [29]. Аналізуючи політичну складову взаємин Києва та Варшави, дослідник доводить їх взаємообумовленість та підпорядкованість політиці впливових держав Європи та Російської Федерації. Автор цілком справедливо вважає, що виняткова зацікавленість Польщі Україною зумовлюється насамперед тим, що остання відіграє ключову роль у забезпеченні її безпеки. Як наслідок, намагаючись наблизити Україну до Європи, польська влада вже тривалий час займається адвокатуванням українських інтересів у Євросоюзі.

Виважено та послідовно сучасні відносини України й Польщі проаналізовано у статті Л. Чекаленко [30]. У роботі показано процес налагодження дипломатичних і торгівельно-економічних зв'язків між країнами, їх участь у формуванні безпекового середовища у регіоні Центрально-Східної Європи. Українсько-польські взаємини позначалися як періодами активізації, так і гальмування, що знайшло відображення, а також ґрунтовне пояснення у розвідці дослідниці. Л. Чекаленко доводить, що неабияким поштовхом для активізації стосунків двох держав, а також просування України європейським напрямом стали події “помаранчевої” революції. Польща, підтримавши демократичні сили в Україні, не лише надала нової активності стратегічному партнерству, але й продемонструвала Європі доцільність вектора східної політики. Проте непослідовність української влади у здійсненні зовнішньої політики спричинила до ускладнення та охолодження її відносин з Польщею.

Розбудова українсько-польських зв'язків у світлі перебігу процесів європейської та євроатлантичної інтеграції знайшла відображення у працях Г. Зеленько [31], Ю. Котляр [32], Я. Матійчик [33], С. Онуфрів [34], Я. Столярчук [35]. Їх роботи мають багато спільних рис: аналізуючи процеси інтеграції Польщі до НАТО та ЄС, дослідники визначають місце у них України, з'ясовують, яким чином інтеграційні успіхи Польщі позначаються на її відносинах з Україною, а також те, яке місце українсько-польському тандему відводиться у “новій Європі”.

Серед наукових розвідок, присвячених проблемі розбудови стратегічних відносин між Україною та Польщею у контексті розширення на Схід кордонів НАТО, заслуговує на увагу стаття О. Полторацького [36]. У ній здійснено аналіз польського досвіду інтеграції до НАТО, з'ясовано наслідки вступу Польщі до альянсу для українсько-польського партнерства та обґрунтовано необхідність його подальшого поглиблення як для кожної з держав, так і для Європи у цілому. Визначаючи сучасну позицію Польщі в альянсі, автор, з-поміж іншого, згадує про підтримку нею євроатлантичних тенденцій в Україні та зацікавленості НАТО країною. На думку автора, Україні на шляху до НАТО доцільно скористатися польським досвідом, а також за потреби вдаватися до узгодження з польською стороною своїх проатлантичних дій [36, с. 16].

Глибоким аналізом та оригінальністю відзначається стаття В. Бурдяк та І. Мороза [37]. Прослідковуючи еволюцію відносин України-НАТО, автори наголошують на тому, що пріоритетне місце у наближенні нашої держави до альянсу відводиться Польщі. З огляду на те, що інтеграція України до НАТО та ЄС має істотне значення для безпеки всього континенту, у Варшаві підтримуватимуть українські ініціативи у цьому напрямку. Окрім того, зацікавленість Польщі в інтеграційних успіхах України зумовлюється геополітичними розрахунками: зі вступом останньої до НАТО та ЄС кордон цих організацій автоматично зміститься на схід від Польщі, а поповнення об'єднань новим не надто сильним членом посилить польські позиції у них.

Про те, яку роль у формуванні політики ЄС на східному напрямку відіграє Польща та як останнім часом еволюціонували її стосунки з Україною, йдеться у статті Т. Сидорук [38]. Аналізуючи низку польських ініціатив щодо розвитку східної політики Євросоюзу, авторка переконливо

доводить зацікавленість Польщі у подальшому розширенні ЄС зі “спеціальним фокусом на Україні” [38, с. 191].

Еволюція відносин України і Польщі у контексті участі двох держав в інтеграційних процесах розглянута у статті А. Киридон [39]. У ній обґрунтовано позицію Польщі щодо європейського вибору України, проаналізовано польські ініціативи, скеровані на прискорення його реалізації. Проаналізувавши понад двадцять років українсько-польських зв'язків, а також реалії європейського сьогодення, автор спробувала визначити ймовірні перспективи їх розвитку.

Про геополітичні виклики, перед якими постали Україна та Польща наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст., а також про непростий шлях, який доводиться долати кожній з них на шляху до Європи, йдеться у статті М. Жулинського [40]. Розмірковуючи над проблемою європейського вибору України та Польщі, дослідник приходить до висновку, що кожна з країн по-своєму розуміє Європу. І якщо Польща абсолютно чітко бачить своє європейське майбутнє, то Україна продовжує у ньому сумніватися. Щоб перетворити Україну в суб'єкта європейської геополітики та назавжди вивести її зі сфери російського впливу, значних зусиль докладають у Варшаві. Погоджуючись із багатьма відомими політиками та політологами, М. Жулинський доводить виняткову важливість українського чинника для майбутнього Європи та світу.

Про місце України у зовнішній політиці Польщі, а також про те, як поляки сприймають Україну та українців йдеться у розвідці В. Каспрука [41]. Автор переконаний: “для Польщі дуже важливо, аби Україна не опинилася поза межами НАТО й ЄС та не стала знову складовою модернізованої Російської імперії” [41, с. 27]. Розмірковуючи над перспективами реалізації Україною європейського вибору, В. Каспрук зазначає, що наша держава володіє виключно позитивним потенціалом для вступу до НАТО та ЄС, скористатися з якого є нагальною потребою сьогодення.

Останнім часом з'явилась низка публікацій, у яких українсько-польські зв'язки розглядаються у контексті політики великих держав. Про вкрай складні та напружені взаємини, що склалися у трикутнику Польща–Україна–Росія, розмірковує О. Пахльовська [42]. У тому, що між Україною і Польщею сформувалися стабільні паритетні стосунки, а у відносинах між Україною і Росією, з одного боку, та Росією і Польщею, з іншого, панує хаос та перманентна конфліктність, дослідниця вбачає глибокі суперечності, що формувалися століттями. Автор доводить, що проголошення Україною європейського вибору завдає чималого клопоту офіційній Москві, яка, за імперською звичкою, продовжує розглядати її сферою свого впливу. Оскільки з кожним роком Росії все важче дається контроль за Україною, а офіційна Варшава при цьому всіляко заохочує та підтримує її євроінтеграційні прагнення, кремлівське керівництво почало вбачати у Польщі свого головного ворога у Європі [42, с. 74].

У розвідці О. Мітрофанової [43] розглядається французький підхід до місця у Європі України та Польщі. Дослідниця з'ясовує чинники, під впливом яких відбувалося становлення та еволюціонування сучасних відносин Франції з Україною та Польщею, визначає позицію французької влади щодо курсу двох держав на інтеграцію у ЄС та НАТО, а також пояснює, чому у Франції Україна та Польща не сприймаються як рівнозначні держави.

Вагома кількість публікацій українських істориків та політологів висвітлює зв'язки України та Польщі у контексті діяльності Вишеградської групи. Утворена у 1991 р. Польщею, Чехословаччиною та Угорщиною з метою поєднання зусиль країн-членів для координування дій з налагодження зв'язків з НАТО і ЄС з наступним досягненням членства у них, Вишеградська трійка (з розпадом Чехословаччини – четвірка) стала предметом підвищеного інтересу для молодшої української держави. Офіційний Київ неодноразово робив заяви про прагнення приєднатися до формату об'єднання, проте цю ініціативу, з огляду на різноманітні бюрократичні перешкоди та інертність функціонування Вишеградського блоку, реалізувати так і не вдалося.

Політичні, економічні, правові та соціальні аспекти взаємодії України та Польщі у контексті функціонування Вишеградської групи проаналізовано у працях Г. Диниса [44], А. Кудряченка [45], Ю. Марущака [46], А. Семеновича [47]. На думку Г. Диниса, реалізація Україною відносин з Польщею, Угорщиною та Словаччиною як представниками Вишеградської четвірки є для нашої держави найбільш привабливим та перспективним напрямом регіонального інтеграційного розвитку [44]. Зважаючи на те, що європейська інтеграція – це передусім інтеграція регіонів, цей напрям міжнародної діяльності повинен визначатися для України як пріоритетний. Поділяє таку думку і А. Кудряченко. У статті “Україна і Вишеградська четвірка: стан та перспективи співпраці” науковець аргументовано доводить, що саме Польща, як член Євросоюзу та Вишеградської групи, активно підтримує надання Україні європейської перспективи, визнаючи її курс на європейську інтеграцію як ключовий чинник стабілізації системи безпеки на континенті [45, с. 40].

У наближенні України до Європи неабияке місце відводиться її участі у транскордонному співробітництві та діяльності євро регіонів, учасниками яких є сусідні держави – члени Євросоюзу.

Різні аспекти українсько-польської транскордонної взаємодії знайшли висвітлення у публікаціях В. Волошко [48], В. Колодяжної [49], Є. Кіш [50], О. Філіповської [51]. Як зазначається у статтях, єврорегіони функціонують у відповідності зі стандартами ЄС, тому участь України у їх діяльності може розглядатися як конкретний прояв її євроінтеграційних намірів, а також як механізм наближення до Євроспільноти.

Серйозним випробовуванням для відносин України й Польщі стала катастрофа 10 квітня 2010 р., у якій загинули президент РП Л. Качинський та польська військово-політична еліта. Розмірковуючи над тим, як смоленська трагедія позначиться на стосунках обох держав, українські дослідники продемонстрували полярність думок. Із друку вийшла низка публікацій, у яких історики та політологи розглядали ймовірні сценарії трансформації зовнішньої політики Польщі, а особливо її східного напрямку. Так, зокрема, у публікації А. Семеновича [47] доводиться, що катастрофа під Смоленськом спричинила зрушення у міжнародних відносинах, які знайшли відображення у зовнішньополітичних орієнтирах нового президента Польщі Б. Коморовського. Попри те, що офіційна Варшава почала особливо прагматично підходити до відносин з іншими державами, серед яких чільне місце відводиться Росії, стосунки з Україною, на думку А. Семеновича, і надалі будуть залишатися перспективними та активно розвиватимуться [47, с. 210].

Зовсім інше бачення продемонстрували В. Акулов-Муротов та О. Будько [52]. Порівнюючи різні точки зору, дослідники дійшли висновку, що стосунки Варшави та Києва зазнають погіршення, і Польща навряд чи збереже роль адвоката України в Європейському Союзі. А. Васюк [53] поділяє їх думку, а також додає, що у такій ситуації надійним механізмом реалізації двосторонніх українсько-польських відносин залишатиметься ініціатива “східне партнерство ЄС”.

Вагоме місце у вітчизняній історіографії українсько-польських взаємин займають дисертаційні дослідження. Упродовж періоду незалежності в Україні захищено низку робіт, у яких сучасні відносини двох держав розглядаються на різних рівнях предметності. Проблеми двосторонніх відносин України та Польщі, після здобуття ними політичної самостійності, зазнали безпосереднього аналізу в дисертаційних роботах В. Гевко “Україна і Польща: особливості розвитку двосторонніх відносин (1991–2004 рр.)” [54], Д. Горуна “Українсько-польські відносини (1991–1997 рр.)” [55], В. Моцока “Сучасні українсько-польські міждержавні відносини: політичний аспект” [56]. У дисертації С. Стоєцького стосунки двох держав розглядаються в контексті реалізації Польщею курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію [57]. Політику Польщі щодо України проаналізовано у дисертації О. Бабак [58]. Розширення на Схід кордонів НАТО та ЄС взаємини України та Польщі, знайшли своє відображення у дисертаційних дослідженнях Н. Буренко [59], Т. Герасимчук [60].

Таким чином, здійснений аналіз праць українських науковців, присвячених проблемі становлення та розвитку сучасних українсько-польських відносин, свідчить про існування до неї значного дослідницького інтересу. В опублікованих наукових розвідках знайшли відображення окремі аспекти взаємин України та Польщі, разом з тим спеціальне, комплексне дослідження означеної проблеми досі залишається відсутнім, а тому його створення перетворюється в одну з нагальних потреб сучасної української історіографії.

Список використаних джерел

1. Бальцеревич Л. Для экономических реформ всегда очень важен политический смысл ... / Лешек Бальцеревич // Зеркало недели. – 5–11 апреля 1997. – С. 1, 10. 2. Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку. – К.: НІСД, 1999. – 384 с. 3. Віднянський С.В. Еволюція зовнішньої політики України (1991–2006 рр.) / С.В. Віднянський, А.Ю. Мартинов // Український історичний журнал. – 2006. – №4. – С. 32–51. 4. Горенко О.М. Соціально-політичний вимір європейської інтеграції та Україна / Олег Миколайович Горенко. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2002. – 169 с. 5. Демчук П.О. Міжнародні відносини та проблеми євроатлантичної інтеграції: навч. посіб. / Павло Олексійович Демчук. – К.: “ГППТ”, 2004. – 264 с. 6. Андрущенко (Гринько) С.В. Україна в сучасному геополітичному середовищі / С.В. Андрущенко (Гринько). – К.: Логос, 2005. – 286 с. 7. Івченко О.П. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан / О.П. Івченко. – К.: РІДУАННП, 1997. – 688 с. 8. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003) / [відп. ред. С.В. Віднянський]. – К.: Генеза, 2004. – 616 с. 9. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / [ред. Ф.М. Рудича]. – К.: МАУП, 2002. – 488 с. 10. Литвин В. Зовнішня політика України: 1990 – 2000 / В. Литвин // Віче. – 2000. – № 11. – С. 3–48. 11. Зашкільняк Л. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів / Л. Зашкільняк, М. Крикун. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. – 752 с. 12. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. XX століття / В. Яровий. – К.: Генеза, 2005. – 816 с. 13. Брусиловська О. У пошуках місця під сонцем / Ольга Брусиловська // Політика і час. – 2005. – № 8. – С. 64–71. 14. Мельникова І. Розвиток відносин України з країнами Центральної та Південно-Східної Європи (90-ті рр. XX ст.) / І. Мельникова, А. Мартинов // Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. Україна і Європа (1990–2000 рр.). Анотована історична хроніка. –

К.: Генеза, 2001. – Ч. 1. – С. 5–14. 15. Глібов В. Українсько-польські взаємини в пострадянській період / Віктор Глібов, Дмитро Горун // Політика і час. – 1997. – № 5–6. – С. 15–21. 16. Васильев Д. Українсько-польські відносини наприкінці ХХ ст. / Дмитро Васильев, Людмила Чекаленко // Нова політика. – 1998. – № 4. – С. 13–17. 17. Знахоренко О. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах: державно-політичний та військовий аспекти / Оксана Знахоренко // Людина і політика. – 2004. – № 3. – С. 29–40. 18. Гуцуляк І. Курс на подвійне лідерство, або еволюція політичного виміру польсько-українського стратегічного партнерства / І. Гуцуляк // Політика і час. – 2007. – № 7. – С. 37–40. 19. Герасимчук Т. Україна-Польща: стратегічне партнерство / Таміла Герасимчук // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Історія / [за заг. ред. проф. М.М. Алексієвця]. – Вип. 5. – Тернопіль ТДПУ, 2002. – С. 168–174. 20. Антонюк С. Становлення та розвиток українсько-польських відносин (1991–2003) / С. Антонюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – Вип. 74–76. – К., 2004. – С. 4–7. 21. Пирожков С. В контексті загальної архітектури безпеки. Польсько-українські відносини: погляд з України / С. Пирожков, О. Крамаревський // Політика і час. – 1996. – № 1. – С. 14–24. 22. Стоєцький С. Україна і Польща в сучасних геополітичних координатах: проблема стратегічного вибору і асиметрії партнерства / С. Стоєцький // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодні. Майбутнє. – К.: Видавництво Українського фітосоціологічного центру, 2002. – Ч. 2. – С. 76–79. 23. Стоєцький С.В. Концепція стратегічного партнерства в політиці Республіки Польща щодо України / С.В. Стоєцький // Політичний менеджмент. – 2005. – № 3 (12). – С. 147–158. 24. Стоєцький С.В. “Візове питання” в українсько-польських відносинах: пошуки оптимальної моделі в умовах розширення ЄС / С.В. Стоєцький // Політичний менеджмент. – 2006. – № 1 (16). – С. 159–171. 25. Гевко В. Основні тенденції політичного українсько-польського співробітництва в 1993–1996 роках / Вікторія Гевко // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Історія / [за заг. ред. проф. М.М. Алексієвця]. – Вип. 3. – Тернопіль: ТДПУ, 2003. – С. 364–370. 26. Гевко В. Військово-політична співпраця між Україною та Польщею у 1992–2003 роках / Вікторія Гевко // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Історія / [за заг. ред. проф. М.М. Алексієвця]. – Вип. 1. – Тернопіль: ТДПУ, 2004. – С. 238–245. 27. Гевко В. Українсько-польські відносини в контексті євроатлантичної інтеграції / Вікторія Гевко // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Історія / за заг. ред. проф. М.М. Алексієвця. – Вип. 1. – Тернопіль: ТДПУ, 2005. – С. 171–175. 28. Гевко В. Україна і Республіка Польща: від багатосторонньої співпраці до стратегічного партнерства / Вікторія Гевко // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: історія, міжнародні відносини / [Гол. ред. Л.М. Алексієвця]. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – Вип. 5. У 2 ч.: Україна–Європа–Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку / Міжнародний збірник наукових праць на пошану проф. М.М. Алексієвця. – Ч. 1. – С. 140–152. 29. Трофимович В. Політичні відносини України та Республіки Польща / Володимир Трофимович // Наукові записки “Транскордонне співробітництво у контексті перспектив європейської інтеграції України”. Серія “Політичні науки”. – Острого: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. – Випуск 4. – 2010. – С. 121–133. 30. Чекаленко Л.Д. Без незалежної України не було б незалежної Польщі / Л.Д. Чекаленко // Науковий вісник дипломатичної академії України. – Вип. 15. Світова та українська дипломатія: історичний досвід, сучасний стан, перспективи: [за заг. ред. Б.І. Гуменюка, В.Г. Ціватого]. – К., 2009. – С. 139–146. 31. Зеленько Г. Проблема українсько-польського партнерства в контексті членства Польщі в НАТО та ЄС / Галина Зеленько // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / [за заг. ред. проф. М.М. Алексієвця]. – Вип. 5. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – С. 162–164. 32. Котляр Ю.В. Україна і Польща в світлі інтеграційних процесів на початку ХХІ століття / Ю.В. Котляр // Історичний архів. Наукові студії: Збірник наукових праць. – Вип. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – С. 120–126. 33. Матійчик Я. Європейський екзаме́н. Українсько-польські відносини на тлі пан’європейської інтеграції / Я. Матійчик // Політика і час. – 2001. – №8. – С. 40–48. 34. Онуфрив С. Польща в ЄС: український фактор / Соломія Онуфрив // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / [за заг. ред. проф. М.М. Алексієвця]. – Вип. 5. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – С. 174–179. 35. Столярчук Я.М. Польща в євроінтеграційних пріоритетах України / Я.М. Столярчук // Економіка та держава. – 2005. – № 9. – С. 25–27. 36. Полторацький О. Особливий випадок співпраці / Олександр Полторацький // Політика і час. – 2005. – № 1. – С. 7–16. 37. Бурдяк В. Перспективи співробітництва “Україна – НАТО” і роль у ньому польського фактора / Віра Бурдяк, Ігор Мороз // Політичний менеджмент. – 2008. – № 3. – С. 165–174. 38. Сидорук Т. Польське бачення Східної політики Європейського союзу / Тетяна Сидорук // Наукові записки “Транскордонне співробітництво у контексті перспектив європейської інтеграції України”. Серія “Політичні науки”. – Острого: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. – Випуск 4. – 2010. – С. 188–198. 39. Киридон А.М. Україна-Польща: узгодження зовнішньополітичних орієнтирів / А.М. Киридон // Слов’янський вісник. Збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 11. – С. 47–53. 40. Жулинський М. Україна і Польща: перспективи набуття реальної Європи / М. Жулинський // Всесвіт. – 2002. – № 1/2. – С. 143–150. 41. Каспрук В. Україну ніхто так не розуміє, як Польща / В. Каспрук // Сучасність. – 2008. – № 7. – С. 27–29. 42. Пахльовська О. Польща–Україна–Росія: Бермудський трикутник / О. Пахльовська // Сучасність. – 2008. – № 3–4. – С. 60–80. 43. Мітрофанова О. Французький підхід до українського і польського чинників у європейському стратегічному просторі / Оксана Мітрофанова // Людина і політика. – 2001. – № 1. –

С. 69–74. 44. Динис Г.Г. Сучасний статус та перспективи відносин між Україною та Вишеградською четвіркою: механізм міжнародно-правового регулювання / Г.Г. Динис // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 4. – С. 328–333. 45. Кудряченко А.І. Україна і Вишеградська четвірка: стан та перспективи співпраці / Андрій Іванович Кудряченко // Україна та Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин [упоряд.: В. Пулішова, Т. Стражай]. – Братислава, 2010. – С. 37–53. 46. Маруцак Ю. Вишеградська група: можливості та перспективи співпраці з Україною / Юрій Маруцак // International Review. Відносини Україна – ЄС: в умовах сучасних викликів. – 2010. – № 2 (10). – С. 40–49. 47. Семенович А. Відносини України з країнами Вишеградської групи на сучасному етапі / Андрій Семенович // Наукові записки “Транскордонне співробітництво у контексті перспектив європейської інтеграції України”. Серія “Політичні науки”. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2010. – Випуск 4. – С. 209–215. 48. Волошко В. Реалії та перспективи транскордонного співробітництва України / Віталій Волошко // Регіональна економіка. – 2005. – № 4. – С. 123–131. 49. Колодяжна В. Українсько-польське транскордонне співробітництво: правова регламентація торговельно-економічних проектів співпраці / Вікторія Колодяжна // Юридична Україна. – 2008. – № 5. – С. 13–17. 50. Кіш Є. За програмою сусідства. Транскордонне співробітництво України після східного розширення ЄС / Єва Кіш // Політика і час. – 2004. – №12. – С. 27–34. 51. Філіповська О. Транскордонне співробітництво: Україна-Польща-Білорусь (інструменти фінансового забезпечення) / О. Філіповська // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 43–55. 52. Акулов-Муратов В. Польща до і після Смоленська: Quo vadis? / В. Акулов-Муратов, О. Будько // Зовнішні справи. – 2010. – №1. – С. 22–25; Зовнішні справи. – 2010. – № 2. – С. 19–23. 53. Васюк А.В. Стратегія і перспективи українсько-польського співробітництва: вимір взаємодії у сфері культури / А.В. Васюк // Слов'янський вісник. Збірник наукових праць. – Вип. 10. – К., 2010. – С. 48–51. 54. Гевко В.Р. Україна і Польща: особливості розвитку двосторонніх відносин (1991–2004 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / В.Р. Гевко. – Чернівці, 2005. – 20 с. 55. Горун Д. Українсько-польські відносини (1991–1997 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / Д. Горун. – Одеса, 1999. – 17 с. 56. Моцок В.І. Сучасні українсько-польські міждержавні відносини: політичний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 “Політичні інститути та процеси” / В.І. Моцок. – Чернівці, 2001. – 20 с. 57. Стоєцький С.В. Україна в зовнішній політиці Республіки Польща: євроатлантичний та європейський інтеграційний вимір: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 “Політичні інститути та процеси” / С.В. Стоєцький. – К., 2007. – 18 с. 58. Бабак О.І. Політика Польщі щодо України (кінець 80-х – 90-ті роки ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / О.І. Бабак. – К., 2002. – 19 с. 59. Буренко Н.М. Еволюція політики Європейського Союзу щодо країн Центральної та Східної Європи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.04 “Політичні проблеми міжнародних систем і глобального розвитку” / Н.М. Буренко. – К., 2004. – 26 с. 60. Герасимчук Т.Ф. Країни Центральної Європи в політиці Європейського Союзу (1989–2004 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / Т.Ф. Герасимчук. – К., 2005. – 23 с.

Леся Алексієвеч, Наталія Черная

УКРАИНСКИЙ-ПОЛЬСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В КОНЦЕ 80-Х ГГ. ХХ В. – 2010 Г. В
УКРАИНСКОЙ ИСТОРИОГРАФИИ

В статтє проаналізовані нароботки українських учених по вопросам генезиса українсько-польських отношений на протяжении конца 80-х гг. ХХ в. – 2010 г., определены их достижения в освещении исследуемой проблемы.

Ключевые слова: украинско-польские отношения, стратегическое партнерство, интеграция, историография.

Lesya Alexievets, Nataliya Chorna

THE UKRAINIAN-POLISH RELATIONS AT THE END OF THE 80S OF THE 20TH CENT. – 2010
IN UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY

In the article historiography work of the Ukrainian scientists is analysed on questions genesis of Ukrainian-Polish relations during at the end of the 80s of the 20th cent. – 2010, their achievement is certain in illumination of the investigated problem.

Key words: Ukrainian-Polish relations, strategic partnership, integration, historiography.